

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

Дмитро Володимирович ЛАВРІНЕНКО,
*аспірант Харківського науково-дослідного
інституту судових експертиз
імені Заслуженого професора М. С. Бокаріуса*

Останнім часом, коли на Сході нашої країни триває збройний конфлікт та спостерігається посилення криміногенної обстановки у державі, все більшої актуальності у боротьбі зі злочинністю набувають питання, пов'язані з насправді дієвою протидією терористичній діяльності, що не уявляється можливим без належного науково-методичного забезпечення кримінального судочинства, яке буде відповідати сформованим сучасним реаліям. Так, у світлі передових досягнень науково-технічного прогресу та впровадження практично в усі сфери суспільного життя інноваційних технологій відповідні принципово нові завдання постають перед наукою, що дозволить запропонувати слідчій практиці дійсно ефективний інструментарій розслідування та розкриття терористичної злочинності. Саме криміналістика як наука, яка знаходиться на передовій позиції у боротьбі зі злочинністю та головне завдання якої полягає в сприянні цій боротьбі своїми положеннями і рекомендаціями, повинна відповісти на сучасні виклики щодо науково-методичного забезпечення кримінального судочинства засобами і прийомами стримування терористичних злочинів.

Як свідчать дані офіційної правової статистики, кількість злочинів терористичного спрямування мають тенденцію до стійкого зростання, відмічається підвищення рівня терористичних загроз для України як в глобальному контексті, зокрема внаслідок активізації та поширення екстремістської діяльності з боку ісламських терористичних організацій, так і на тлі військового протистояння з

боку незаконних збройних формувань, що діють на території окремих районів Донецької та Луганської областей.

Безумовно, одним з найбільш суспільно небезпечних злочинів аналізованої категорії є терористичний акт. Його наслідки належать до найбільш руйнівних, а досудове розслідування цього виду злочину, на відміну від інших злочинів насильницького характеру, характеризується надзвичайно підвищеною складністю, яка обумовлюється, з одного боку, специфічним механізмом цього злочину, а з іншого – складними психологічними умовами для самого слідчого, діяльність якого спрямовується на формування належної доказової бази для притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб, забезпечення необхідної повноти та всебічності дослідження розслідуваної події.

Так, за період 2015 – 2020 рр. було зареєстровано 6 842 злочини, передбачені ст. 258 КК України (терористичний акт). Разом із цим, порівняно із виявленими терористичними злочинами, кількість розкритих злочинів за цією категорією кримінальних проваджень залишається вкрай низькою. Так, наприклад, у 2019 році із 909 зареєстрованих кримінальних проваджень про підозру повідомлено 6 особам, а до суду з обвинувальним актом спрямовано лише 4 провадження, у 2020 році з 465 зареєстрованих проваджень повідомлено про підозру 24 особам, а до суду з обвинувальним актом спрямовано лише 19 проваджень. З огляду на зазначене можемо дійти висновку, що діяльність органів досудового розслідування з виявлення та розслідування терористичних злочинів є недостатньо ефективною.

Зазначені обставини визначають актуальність та своєчасність розроблення науково-методичного забезпечення системи розкриття, розслідування й профілактики терористичних злочинів та вдосконалення методики розслідування цієї категорії злочинів. Особливе місце в системі цих прийомів, методів і засобів належить інституту спеціальних знань компетентних осіб у відповідній галузі, який значно розширює можливості органів досудового розслідування у протистоянні цій небезпечній злочинній діяльності.

Розглядаючи сучасний стан наукового забезпечення правоохоронної діяльності відзначимо, що інститут спеціальних знань характеризується передусім розробкою інноваційних експертних технологій, методологічним вдосконаленням експертних досліджень, а також впровадженням нових методів і засобів судово-експертної діяльності та ускладненням самої структури експертного знання, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності пошуку, аналізу, обробки та фіксації криміналістично значущої інформації в процесі розслідування злочинів. Відмінною особливістю теперішнього етапу стає застосування автоматизованих ідентифікаційних систем, криміналістичних обліків та інформаційних мереж, впровадження у практичний досвід виявлення і дослідження слідів злочину процесів алгоритмізації, програмування, а також новітніх технічних засобів та найсучасніших наукових винаходів [1, с. 110–111].

Варто зазначити, що суттєвий внесок у дослідження теоретичних питань методики розслідування злочинів, а також різних аспектів залучення обізнаних осіб до кримінального провадження здійснили такі відомі науковці, як: Т. В. Авер'янова, Л. Ю. Ароцкер, Р. С. Белкін, А. І. Вінберг, І. О. Возгрін, А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, Л. Я. Драпкін, О. О. Ейсман, Г. Г. Зуйков, Л. М. Ісаєва, В. М. Карагодін, В. О. Коновалова, Ю. Г. Корухов, В. К. Лисиченко, Н. П. Майліс, В. М. Махов, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, М. О. Селіванов, І. М. Сорочотягін, Р. Л. Степанюк, Т. Д. Телегіна, В. В. Тіщенко, С. А. Шейфер, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, М. П. Яблоков та ін. У свою чергу проблемні питання окремих методик розслідування злочинів терористичної спрямованості досліджували такі вітчизняні науковці, як М. О. Ленко, В. В. Літвін, М. О. Мілевський, О. В. Сав'юк, Г. В. Скуба та ін. [2; 3; 4; 5; 6].

Однак питання використання спеціальних знань у цій категорії кримінальних проваджень знайшли, на жаль, лише фрагментарне вирішення і не враховують ні сучасного стану криміногенної ситуації в Україні на тлі озброєного конфлікту, учасники якого прибігають

до терористичних методів і засобів ведення бойових дій, ні сучасних завдань і можливостей інституту спеціальних знань обізнаних осіб. Зокрема, подальшого наукового дослідження, на підставі аналізу й узагальнення сучасної слідчо-судової практики, потребують питання щодо: сутності, структури та форм використання спеціальних знань під час розслідування терористичного акту; компетенції спеціалістів та експертів, які залучаються у кримінальне судочинство під час досудового розслідування терористичного акту; тактичних особливостей залучення спеціалістів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій у досудовому кримінальному провадженні щодо цієї групи злочинів; особливостей підготовки та провадження судових експертиз як основної та найбільш кваліфікованої форми використання спеціальних знань під час розслідування терористичного акту; науково-практичних рекомендацій щодо застосування окремих видів спеціальних знань в ході досудового розслідування за цією категорією кримінальних проваджень.

Потенціал використання спеціальних знань при розслідуванні терористичного акту є достатнім для вирішення усіх можливих питань, важливих для встановлення обставин вчинення зазначених злочинів. Так, використання професійної допомоги обізнаних осіб, застосування сучасних судово-експертних технологій та методів експертного дослідження надає змогу слідчому компенсувати недостатній рівень власних знань, вмінь та навичок у науково-технічній сфері та вирішити низку тактичних завдань, що постають у ході досудового розслідування, насамперед пов'язаних з встановленням характеру події, що сталася, осередку ураження, механізму і радіусу поширення вибухової хвилі, способу приведення в дію вибухових пристроїв, виду застосованої зброї за типом, способом виготовлення, калібром, іншими її конструктивними характеристиками, вилученням та фіксацією слідів термічного та вогневого впливу, об'єктів біологічного походження, іншої слідової інформації вчинення терористичного злочину.

З наведеного видно, що інститут спеціальних знань відіграє чи не найбільш суттєву роль у збиранні та оцінці доказів при

розслідуванні терористичних злочинів та терористичного акту зокрема. Тому, вбачається нагальна необхідність в оновленні існуючих та розробленні нових науково- методичних рекомендацій щодо сучасних можливостей використання інституту обізнаних осіб у кримінальних провадженнях цієї категорії. Безперечно, на криміналістичну науку покладається зобов'язання заповнити цю наявну прогалину з урахуванням сучасних запитів слідчої практики.

Список використаних джерел:

1. Ковальов Ю. Ю. Проблема наукового забезпечення використання спеціальних знань під час розслідування корупційних злочинів: генезис, сучасний стан та тенденції подальшого розвитку. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 4. С. 109–114.

2. Ленко М. О. Особливості початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Київ, 2014. 20 с.

3. Літвін В. В. Методика розслідування терористичного акту: дис.... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2007. 210 с.

4. Мілевський М. О. Досудове провадження щодо злочинів, пов'язаних із тероризмом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2018. 21 с.

5. Сав'юк О. В. Методика розслідування терористичного акту, вчиненого з використанням вибухового пристрою: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2008. 206 с.

6. Скуба Г. В. Криміналістичне забезпечення досудового розслідування терористичних актів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 243 с.